

הראשונות הגיעו לארץ מאירופה, אמריקה ודרום-אפריקה. מחצית מהבריחה שנוצרה בארץ היו גם הם אשכנזים. שוב: ארבעה מכל חמישה חברי שמונה הכנסות הראשונות הם אשכנזים. ככנסת התשיעית זכו יהודי המזרח לתור ספת של אחוז וחצי. כממשלה, כרגיל, המצב גרוע יותר: 94% מבין חברי ממשלת ישראל היו אשכנזים. 85% מבין חברי הוועד דה המרכז, ככל שנות קיום המדינה, היו אשכנזים.

הבלוף הגדול

כדי להבין את המתרחש, צריך גם לבחון את התהליך. כבר ראינו כי חברי הכנסת מזדקנים והולכים, ושחלק קם של הוותיקים ובניהם הולך וגדל. מה באשר לייצוג העדתי? כאן מגיע תורו של הבלוף הגדול.

● בכנסת הראשונה שרתו רק 9 חברי-כנסת ממוצא מזרחי — שבעה וחצי אחוזים. בכנסת הרביעית, ב-1959, נבחרו 15 יהודים ממוצא מזרחי, ולא פחות מ-19 חברי-כנסת מיוצאי עדות המזרח — 16 אחוז כמעט. נבחרו ב-1977, במהפך הידוע, נתון זה הביא מאין כמוהו על אנשי מדע-המדינה והסוציולוגים-מטעם, האוהבים להצביע על תהליך הדרגתי של שינוי לטובה, שבו זוכים היהודים המזרחיים לייצוג גובר והולך, הדרגתי, אמנם, אך מתמיד.

● ב-1948, כשנבחרה הכנסת הראשונה, היו יוצאי עדות המזרח 15% מבין היהודים בארץ, וכאמור — 7.5% מבין חברי-הכנסת. ב-1959 כבר היו יוצאי עדות המזרח 43% מבין היהודים בישראל — אך רק 12.5% מבין חברי-הכנסת. ב-1977 היו יהודי המזרח כמעט 50% מבין היהודים בארץ — ורק 16% מבין חברי הכנסת. היחס אינו משתפר — היחס מורע והולך!

גרוע עוד יותר, במובן, הוא המצב בממשלה. מתוך 86 שרים בכל ממשלות ישראל, היו עד עתה רק שישה שרים מיוצאי עדות המזרח, ובאופן מפורתי יש שר לא-אשכנזי אחד ויחיד (בממשלת הליכוד — שניים), כלי שום הת' השכבות במיספרם הגדול של בני עדות-המזרח.

● אך תהיה זו טעות לחשוב שחוסר הייצוג הפוליטי בדרגים הנבחרים הוא בולט כל-כך לרעת בני עדות-המזרח בלי בדי. יש בארץ היום כ-800 אלף אשכנזים שהגיעו לכאן אחרי 1940. הם ובניהם — והייצוג הפוליטי שלהם בדרגים הנבחרים אינו טוב יותר מזה של היהודים מעדות המזרח. הנה, משום כך אין זה די להצביע על המוצא העדתי של המחליטים, ויש גם לומר כי הם נמנים על הוותיקים בארץ.

פקידים בכירים

אין זה סוד, שלא פעם אנו מוצאים בדרגים הממונים של הצמרת הפוליטית פקידים שהינם חשובים לא פחות, מבחינת האחריות הנופלת עליהם והשתתפותם בתהליך קבלת ההחלטות, מרוב חברי-הכנסת, ולעתים גם מכמה מחברי-הממשלה.

● ב-1977/8 נערך מחקר, שהקיף את 217 הפקידים הבכירים ביותר בכל מישר רדי הממשלה. הנתונים ברורים: 93.1% הם בני יותר מ-40 שנה, וכ-70% מהם עלו לארץ לפני 1947.

● כאשר למוצא העדתי, הני-תוח הסטאטיסטי מעט מסובך יור: רק 4.3% מבין הפקידים הי-בכירים נולדו בארץ אסיאתית או אפריקאית, אך 34.6% מביניהם נולדו בארץ. אם נניח כי אחוז יוצאי אי עדות-המזרח בין הפקידים הכ-כירים שנוצרו בארץ דומה לאחוז יוצאי עדות-המזרח בין הפקידים הבכירים שנוצרו בארץ דומה לי-אחוז יוצאי עדות-המזרח בין הכ-כירים רי-הכנסת שנוצרו בארץ, נמצא כי ל-10% מבין הפקידים הבכירים בישראל הם יהודים מי-עדות-המזרח.

● כלומר: בדרגים הממונים, הייצוג של הצעירים ובני עדות-המזרח נמוך מזה ש-אנו מוצאים בדרג הנבחר — בין חברי-הכנסת, ההסבר הוא פשוט: המיפלגות הרצות לבחירות נהוגות להציב ברשימות המועמדים שלהן מועמדים „עדתיים“, מ-תוך הנחה שימשכו את קולות בני-עדתם. אך כאשר מגיעים הדברים לימינו פקי-דים, שוב אין צורך להעמיד פנים.

הקצונה הבכירה

התמונה בצמרת הצבא גרועה אף יותר מזו שאנו מוצאים בפקידות הי-בכירה. כימעט שאין למצוא מיספרים

דוד קור, כושר הסתגלות

מדויקים על ההרכב העדתי והוותק בי-ארץ של הקצונה הבכירה בצה"ל, וניתן להסתמך רק על רשימות חברי המטה הכללי, המתפרסמות בשנתוני הממשלה. מתוך רשימות אלה אפשר להסיק כי עד עצם היום הזה — בין העשרות הרבות של האלופים שאיכלסו את המטה-הכללי של צה"ל — היה רק קצין אחד מיוצאי עדות-המזרח, והוא הצטרף רק באחרונה למטה-הכללי.

בשיחה שערכתי עם קצין בכיר לשעבר, אמר לי כי גם בין אלופי המישנה אחוז יוצאי עדות-המזרח „נמוך בהרבה“ מייצוגם בכנסת.

אין שום ספק: גם צה"ל נשלט על-ידי אשכנזים, ומן הפרטים המתי-פרסמים לעיתים עד זהותם של הי-קצינים הבכירים, אפשר להסיק כי רוב מכריע ביניהם נמצאו כי-ארץ לפני 1947. גם כאן, כמו בי-פקידות הבכירה, אין צורך להפגין „ויצוג“, ועדיין אנו רחוקים מאד מחוזהו של בני-גוריון עז רמטכ"ל תיכני.

הפרטים הנוגעים למחליטים בכלכלה גם הם מעטים ביותר. כאן אנו מוצאים את מנהלי החברות הממשלתיות הגדולות, החברות ההסתדרותיות והמיפעלים הפר-טיים הגדולים. ב-1965 נערך מחקר שהקיף 178 מהחברות הגדולות ביותר בארץ, ש-בידיהן רוכזה יותר ממחצית הפעילות הי-כלכלית. כלל מיספרם של המנהלים באי-תן חברות היה 1217 (בשנת 1967/8), ועל-סמך מידגם קבע עורך המחקר, כי בהש-וואה לכוח העבודה האזרחי כולו יש ייצוג יתר בין המנהלים האותם הישראלים ש-

ישראל קיסר, עלה-יתאנה עדתי

הם: 1. בני 54 ומעלה, 2. ממוצא מזרחי-אירופי, 3. הגיעו לארץ לפני 1948, 4. יש להם איזו שהיא השכלה גבוהה.

בהרכבה של הצמרת הכלכלית נעסוק בפירוט-יתר באחד הפרקים הבאים, וני-נסה גם לאמוד את מיספר חבריה. באומי-דן גם אפשר לומר כי מיספר העולים החדשים, הצעירים ובני עדות-המזרח בי-צמרת הכלכלית מועט בהרבה ממיספרם בצמרת הפוליטית, כמעט שאין למצוא מנהלים בכירים מיוצאי עדות-המזרח בי-צמרות המיפעלים הממשלתיים וההסתדרו-תיים, ובין מאות בעלי החברות והמפע-לים הפרטיים החשובים ניתן להצביע על קומץ שמות, המייצגים מישפחות עשירות: שלושי, מויאל, מטלון, ועם מעט רצון טוב ניתן להוסיף לכך גם את יוצאי הבלקן, האחים רנקאטי (בעלי בנק דיסקונט), הי-אחים בורדאנו (עסיס) ומישפחת פרגי-י(דובק).

ערבים ונשים

גרוע ביותר, כמובן, מבחינת ייצוג גם בין המחליטים, הוא מצבם של הערבים. הם אינם מיוצגים כלל בין הי-מחליטים בצמרת הכלכלית והצבאית. מעולם לא היה שר ערבי, ובין הפקידים

הבכירים אין ערבים. ייצוגם היחיד של הערבים הוא בכנסת.

● מן הכנסת השנייה ואילך, יש בכל הכנסות שבעה או שמונה חברי-כנסת ערי-ביים — חמישה-שישה אחוזים. בשעה ששיעורם באוכלוסיה עלה מ-11% ב-1955 ל-15% בערך ב-1977.

● חסר ייצוג גם לנשים, ששי-עורן באוכלוסיה עולה על חמישים אחוז. במטה-הכללי אין נשים, מיספרן בצמרת הכלכלית והמנהי-גית זעום ביותר. בכל תולדות מדינת ישראל היתה רק שרה אחת — גולדה מאיר, ואחוזים ספורים בין חברי-הכנסת.

להנחותיהם האופטימיות של סלפטר ו-אליצור, כמו גם למסקנות המרגיעות של החוקרים המלומדים מן המיכללות אין על-מה לסמוך.

האליטה הישראלית היא כפי-רש „מעמדית מסורתית“ ואין כדל „ניידות גבוהה מן האוכלוסיה אל האליטה“. גם ההנחה ש„יש כמה וכמה אליטות, שונות זו מזו בסוג ובאופי“ היא מופרכת לחדי-טין, כפי שאפשר להסיק מאחידות המובנה הניגוי, הוותק בארץ והי-מוצא העדתי. הקביעה, שהגורם המכריע בהצטרפות אל המחליטי-גית היא „הכשרון האישי“, הינה פטפוט ריק מתוכן.

החברה הישראלית אינה „חברה פתוחה“ והצמרת הישראלית אינה „צמרת פתוחה למדי“. לחברה הישראלית אין שום „אוי-פי שוויוני“, למרות האגדות שניסו לספח אצלנו במשך עשרות בשנים.

וגרוע מהכד: התהליך אינו די-כיוון של פתיחות יתר ושויוניות יתר. התהליך הוא הפוך!

איך להגיע

לשם

כאן אפשר לשאול: ומה בקשר לי-אלה שבכל זאת מצליחים „לטפס“ מתוך האוכלוסיה ולהגיע לצמרת? והרי זו הוכחה ש„הכשרון האישי“ בכל-זאת פועל?

כדאי לבחון בקצרה שתי דוגמות, כדי להבין מהו אותו „כשרון אישי“ שיש בו צורך. אלה הם השר דוד לוי, איש הנור-עת החירות, וישראל קיסר, יו"ר התאגף לאיגוד מיקצועי בהסתדרות, איש מיפלגת העבודה, הכישרון הבולט ביותר שגילו שני אלו, היה כושר ההסתגלות לדרישו-תיהם של המחליטים הוותיקים והאשכנזי-זים. לוי וקיסר משמשים על-יתאנה עד-תיים למדיניות המרוששת, מדכאת ומפלה את בני עדותיהם. דוד לוי נואם בפאי-תוס רב על בעיות הדיור, המצוקה והי-עוני — אך משמש גייס-קולות למדיניות האינפלציונית של שמחה ארליך. ישראל קיסר אחראי למאבק המיקצועי נגד מדי-ניותו של ארליך — וממלא בפועל תפי-קיד של מתווך בין העובדים למעסיקים, כשהוא אחראי לא פחות מודיד לוי למדי-ניות הגורמת לירידת השכר הריאלי, זו הפוגעת בראש ובראשונה בבני עדות הי-מזרח.

בפרקים הבאים נחזור עמוק יוי-תר לעולמם של המחליטים. נראה מאיזו שכבות אוכלוסיה הם באים, ואת האינטרסים של מי הם מייצגים. נראה כיצד הם עושים זאת, ובאיזו שיטות הם משתמי-שים, כדי לשכנע את כל האחרים לשבת בשקט וליקבל את מרותם.